

Sygn. akt I ACa 968/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 20 maja 2015 roku

Sąd Apelacyjny w Lublinie, I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący - Sędzia	SA Zbigniew Grzywaczewski
Sędzia:	SA Elżbieta Patrykiewicz (spr.)
Sędzia:	SA Ewa Lauber-Drzazga
Protokolant	Sekretarz sądowy Magdalena Szymaniak

po rozpoznaniu w dniu 20 maja 2015 roku w Lublinie na rozprawie

sprawy z powództwa D. M.

przeciwko Skarbowi Państwa - Prezesowi Sądu Okręgowego w R.
zastępowanemu przez Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa

o odszkodowanie, rentę i zadośćuczynienie

na skutek apelacji powoda od wyroku Sądu Okręgowego w Radomiu
z dnia 4 września 2014 roku, sygnatura akt I C 1681/12

I. oddała apelację;

II. nie obciąża powoda kosztami zastępstwa procesowego;

III. przyznaje od Skarbu Państwa - Sądu Okręgowego w Radomiu na rzecz adwokata Ż. Z. - S. kwotę 6.642 (sześć tysięcy sześćset czterdzieści dwa) złote tytułem nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu w postępowaniu apelacyjnym.

Sygn. akt ACa 968/14

UZASADNIENIE

D. M. - małoletni, reprezentowany przez ustawową przedstawicielkę, pozwem z 21 listopada 2012r wniósł o zasądzenie od Skarbu Państwa- Prezesa Sądu Okręgowego w R.kwoty 7.500.000 zł odszkodowania i zadośćuczynienia z ustawowymi odsetkami oraz 3500 zł renty wyrównawczej.

W uzasadnieniu żądania podniesiono, że 17 listopada 2004r ojciec powoda W. M. (1), został doprowadzony do Aresztu Śledczego w R. celem odbycia zastępczej kary pozbawienia wolności, gdzie popełnił samobójstwo wieszając się na pasku od spodni. Do zdarzenia tego doprowadziło zaniedbanie pracownika Sądu Rejonowego w R. polegające na

niedołączeniu do akt sprawy (...) dowodu uiszczenia przez W. M. (1) 100 zł grzywny co spowodowało orzeczenie przez Sąd Rejonowy w R. zastępczej kary pozbawienia wolności oraz wysłanie nakazów doprowadzenia w celu jej odbycia. Następnie w piśmie procesowym z 6 maja 2013r powód jako podstawę faktyczną swojego roszczenia wskazał winę pracownika Sądu polegającą na nieprawidłowym prowadzeniu dokumentacji, tj. braku załączenia do akt wykonawczych dowodu wpłaty 30 marca 1999 r 100 zł grzywny, jak i wprowadzenia w błąd funkcjonariuszy publicznych, że grzywna orzeczona w sprawie (...) nie została uregulowana przez skazanego.

Pozwany Skarb Państwa - reprezentowany przez Prezesa Sądu Okręgowego w R. w odpowiedzi na pozew wniósł o odrzucenie powództwa o odszkodowanie, które było przedmiotem rozpoznania w sprawie (...) Sądu Okręgowego w R. oraz o oddalenie powództwa w pozostałej części wobec przedawnienia roszczeń i braku związku przyczynowego pomiędzy działaniem lub zaniechaniem wskazanej jednostki Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego w R., a zdarzeniem w postaci śmierci W. M. (1).

Sąd Okręgowy w Radomiu wyrokiem z 4 września 2014r oddalił powództwo (pkt I), nie obciążył powoda kosztami procesu (pkt III) oraz zasądził od Skarbu Państwa (Sądu Okręgowego w Radomiu) na rzecz adw. Ż. Z.-S. 7200 zł z podatkiem VAT tytułem pomocy prawnej ustanowionej z urzędu (pkt III). W uzasadnieniu Sąd podał, że 31 sierpnia 1998r w sprawie (...) nakazem karnym Sąd Rejonowy w R. uznał W. M. (1) winnego tego, że 11 października 1997r w R. na targowisku przy ulicy (...) oferował do sprzedaży bluzy dresowe z napisem firmy (...), posługując się zarejestrowanym znakiem towarowym, którego nie miał prawa używać, tj. o czyn z art. 57 ust. 1 ustawy z dnia 31 stycznia 1985r. o znakach towarowych (Dz.U. nr 5 z 1985r z późniejszymi zmianami) i w związku z art. 36 § 1 kk skazał go na karę 700 złotych grzywny z zamianą na wypadek nieuiszczenia w terminie na 35 dni zastępczej kary pozbawienia wolności. Orzeczenie to zostało doręczone W. M. (1) 9 października 1998 r. Płatność zasądzonej grzywny rozłożono na 7 rat po 100 zł płatnych do końca każdego miesiąca począwszy od grudnia 1998r. W. M. (1) wpłacał raty systematycznie do czerwca 1999r, ale do akt wykonawczych E. W. (1) - pracownik Sądu Rejonowego w R. – nie dołączyła dowodu wpłaty jednej, uiszczonej w marcu 1999 r raty. Każdorazowy dowód wpłaty dokonywanej przez W. M. (1) trafiał z kasy sądowej do Ewidencji Należności Sądowych, gdzie był księgowany w dzienniku należności sądowych i odnotowywany na karcie dłużnika, która nosiła numer (...). Wpłata z 30 marca 1999r nie została jednak zaksięgowana na karcie dłużnika przypisanej W. M. (1), tylko na karcie dłużnika o numerze (...) przypisanej do K. S.. Na dowodzie wpłaty oprócz niewłaściwego numeru widniało imię i nazwisko dłużnika oraz sygnatura sprawy karnej. A tych danych pracownik Ewidencji Należności Sądowych E. N., obecnie W., nie sprawdziła, choć była do zobligowana zakresem swoich obowiązków służbowych. Do W. M. (1) były dwukrotnie przesyłane ponaglenia o zapłatę raty 100 zł, po czym wdrożono postępowanie egzekucyjne tej kwoty zakończone umorzeniem postępowania wobec bezskuteczności egzekucji. 8 czerwca 2004r na posiedzeniu Sąd Rejonowy wydał postanowienie zarządzające wobec W. M. (1) wykonanie zastępczej kary pozbawienia wolności w wymiarze 5 dni. Wezwanie na posiedzenie przesłane do W. M. (1) Sądu pozostawiono w aktach ze skutkiem doręczenia wobec niepodjęcia mimo podwójnego awizowania. W. M. (1) nie odebrał również odpisu postanowienia z 8 czerwca 2004 r, jak też zawiadomienia do stawienia się w Areszcie Śledczym w R..

16 listopada 2004 roku o godzinie 16.40 W. M. (1) został zatrzymany przez funkcjonariuszy Policji celem doprowadzenia do Aresztu Śledczego w R.. Po pouczeniu W. M. (1) złożył zażalenie na zatrzymanie, nie żądając powiadomienia osoby najbliższej . Następnego dnia został doprowadzony i przyjęty do Aresztu Śledczego w R.. Przebywając w pomieszczeniu izby przyjęć – zwolnień i w oczekiwaniu na wydanie bielizny, środków higienicznych oraz założenie karty depozytowej, pomiędzy 11.40 – a 12.00 popełnił samobójstwo przez powieszenie, używając do tego celu paska do spodni i krzesła.

Prokuratura Rejonowa w Radomiu w sprawie nieumyślnego spowodowania śmierci W. M. prowadziła postępowanie 3 Ds. 5738/04, które postanowieniem z 28 lutego 2005 r zostało umorzone wobec braku znamion czynu z art. 155 kk. Przedstawicielka ustawowa powoda otrzymała je 9 stycznia 2009 r.

11 stycznia 2010 r D. M. złożył przeciwko Skarbowi Państwa, reprezentowanemu przez Areszt Śledczy w R., pozew o 1 000 000 zł odszkodowania i zadośćuczynienia. Żądanie uzasadniono rażącym zaniedbaniem i niedopełnieniem przez funkcjonariuszy Aresztu Śledczego w R. niezbędnych czynności z zakresu zabezpieczenia bezpieczeństwa osadzonemu W. M. (1) . Ostatecznie na rozprawie przed Sądem Apelacyjnym w Lublinie wnoszono o zasądzenie 70 000 zł odszkodowania i po 500 zł renty wyrównawczej miesięcznie.

Wyrokiem z 31 maja 2012r Sąd Apelacyjny w Lublinie uwzględnił powództwo w całości po przedstawieniu na rozprawie przez R. L. wszystkich dowodów wpłat grzywny przez W. M. (1), w tym dowodu uiszczenia - brakującej raty w aktach sprawy (...) Sądu Rejonowego w R.- za marzec 1999 r. Z tym dniem R. L. uzyskała wiedzę o osobie odpowiedzialnej za niedołączenie dowodu wpłaty raty grzywny za miesiąc marzec do akt wykonawczych sprawy (...) Sądu Rejonowego w R..

Postanowieniem z 15 lutego 2013r Prokuratura Rejonowa w R. na skutek wniosku małoletniego D. M. z 12 czerwca 2012 r podjęła na nowo postępowanie w sprawie (...), oznaczone (...). Ustalono w nim, że winnym nieumyślnego niedopełnienia w dniu 30 marca 1999r obowiązków służbowych była E. W. (1), która zaksięgowała wpłatę 100 zł, dokonaną przez W. M. (1) na poczet grzywny orzeczonej w sprawie (...) na rzecz innego dłużnika. Postępowanie umorzono wobec stwierdzenia, że nastąpiło przedawnienie karalności czynu.

Wedle Sądu powództwo należało oddalić wobec braku adekwatnego związku przyczynowego pomiędzy zaniedbaniem pracownika Sądu Rejonowego w R. a samobójczą śmiercią W. M. (1) w Areszcie Śledczym w R..

Zgodnie z treścią art. 361 § 1 kc zobowiązany do odszkodowania ponosi odpowiedzialność tylko za normalne następstwa działania lub zaniechania, z którego szkoda wynikła. Związek przyczynowy oznacza przyczynowe powiązanie szkody i powodujące szkodę zdarzenie. Brak związku przyczynowego przeszkadza przyjęciu odpowiedzialności cywilnej.

Sąd nie podzielił poglądu wyrażonego w postanowieniu z 28 czerwca 2013r Prokuratury Rejonowej w R. o umorzeniu śledztwa w sprawie (...)powtórnego w uzasadnieniu postanowienia z 10 października 2013 r przez Sąd Rejonowy w R., że błędne zaksięgowanie przez E. W. (1) uiszczonej raty grzywny w kwocie 100 zł w marcu 1999 r przez W. M. (1) spowodowało jego samobójczą śmierć. Błąd spowodował wydanie przez Sąd Rejonowy w R.postanowienia odnośnie zastępczej kary pozbawienia wolności i ten fakt jest normalnym następstwem błędu E. W. (1). Przyjęcie, iż tenże błąd pracownika spowodował samobójczą śmierć osadzonego w Areszcie Śledczym w R. W. M. (1) jest wnioskiem zbyt daleko idącym, wykraczającym poza normalne następstwa błędnego działania pracownika Sądu Rejonowego w R.. Przed wydaniem postanowienia odnośnie zastępczej kary pozbawienia wolności wszczęte było postępowanie dla wyegzekwowania brakujących 100 zł, a W. M. (1) nie działał ani w postępowaniu egzekucyjnym, ani też później, unikając odbioru przesyłek sądowych. Okazanie przez niego dowodu wpłaty raty grzywny za marzec 1999 r unicestwiłoby działanie komornicze i działanie Sądu Rejonowego w R. w postępowaniu wykonawczym.

Samobójcza śmierć W. M. (1) w Areszcie Śledczym w R. leży, w ocenie Sądu, poza zasięgiem ogólnej przyczynowości i w żaden sposób nie można przyjąć, że była normalnym następstwem błędu, jaki popełniła E. W. (1) jako pracownik Sądu Rejonowego w R.

Sąd nie uwzględnił złożonego przez pozwanego zarzutu przedawnienia, bowiem R. L. - przedstawicielka ustawowa powoda - o fakcie, że ewentualną odpowiedzialność za błąd pracownika Sądu Rejonowego wR. miałby ponosić Skarb Państwa- Sąd Okręgowy w R. dowiedziała się z dniem wydania przez Sąd Apelacyjny w Lublinie w sprawie (...) wyroku, tj. w 31 maja 2012 r. Powództwo w sprawie niniejszej zostało wytoczone 5 listopada 2012 roku, a więc nie upłynął termin (trzyletni, ani też dziesięcioletni) przewidziany treścią przepisu art. 442 § 1 kc.

Sąd nie uwzględnił też złożonego przez pozwanego zarzutu powagi rzeczy osądzonej dotyczącego odszkodowania. W sprawie niniejszej jest inna, niż w (...) podstawa faktyczna. Tamże dochodzone było odszkodowanie za niedopełnienie

obowiązków służbowych przez funkcjonariuszy Aresztu Śledczego w R., a w sprawie niniejszej zaniedbanie pracownika Sądu Rejonowego w R.. Tożsamość roszczenia nie zachodzi przy zmianie okoliczności faktycznych. Inna też została wskazana przez powoda podstawa prawna: art. 430 kc w związku z art. 120 § 1 kodeksu pracy.

Z uwagi na trudną sytuację materialną i życiową, w jakiej znalazł się powód, Sąd, w oparciu o treść art. 102 kpc, nie obciążył powoda kosztami zastępstwa procesowego.

Powyższy wyrok w części oddalającej powództwo zaskarżył powód. W apelacji zarzucił naruszenie przepisu art. 361 § 1 kc przez błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że w sprawie nie zachodzi adekwatny związek przyczynowy pomiędzy błędem E. W. (2), a samobójczą śmiercią W. M. (2), albowiem błąd wykracza poza następstwa działania pracownika Sądu Rejonowego w R., pomimo, że to ten błąd stworzył warunki do powstania innych zdarzeń, a brak jest możliwości rozdzielenia współprzyczyn szkody. Wniósł:

- o zmianę wyroku przez zasądzenie od pozwanego 7 500 000 zł odszkodowania i zadośćuczynienia z ustawowymi odsetkami od wniesienia pozwu i po 3 500 zł miesięcznie renty wyrównawczej oraz ewentualnych kosztów postępowania za drugą instancję,

- przyznanie pełnomocnikowi powoda kosztów nieodpłatnej pomocy prawnej udzielonej z urzędu w postępowaniu przed sądem drugiej instancji, które nie zostały opłacone ani w całości, ani w części.

Pozwany Skarb państwa zastępowany przez Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa wnosil o oddalenie apelacji i zasądzenie od powoda kosztów postępowania apelacyjnego według norm prawem przepisanych.

Sąd Apelacyjny w Lublinie zważył, co następuje: apelacja nie zasługiwała na uwzględnienie, bowiem nietrafnie zarzucono w niej naruszenie przepisu art. 361 § 1 kc. Pomijając oczywiście wadliwe przypisanie sądowi pierwszej instancji przyjęcie, że „błąd wykracza poza normalne następstwa działania pracownika Sądu Rejonowego w R.”, bowiem w uzasadnieniu orzeczenia Sądu Okręgowego nie ma takiego stwierdzenia, to – w okolicznościach sprawy – zaskarżony wyrok nie narusza wskazanego przepisu prawa materialnego, art. 361 § 1 kc. Zawarte w nim uregulowanie obejmuje adekwatny związek przyczynowo – skutkowy pomiędzy działaniem lub zaniechaniem dłużnika, a wywołaniem szkody u wierzyciela. Dla jeszcze czytelniejszego wyjaśnienia tego związku można – niezależnie od orzeczeń, przytaczanych przez obie strony na obecnym etapie postępowania - wskazać na wyrok, w którym Sąd Najwyższy stwierdził, że w tym związku „odpowiedzialność dłużnika dotyczy tylko skutków typowych, nie zaś wszelkich skutków, które w ciągu zdarzeń, jakie nastąpiły, dają się z punktu widzenia kauzalności połączyć w jeden łańcuch. Typowym jest skutek jaki daje się przewidzieć w zwykłym porządku rzeczy, taki, o którym na podstawie zasad doświadczenia życiowego, wiadomo, że jest charakterystyczny dla danej przyczyny jako normalny rezultat określonego zjawiska. Nie mieści się w płaszczyźnie adekwatnego związku przyczynowego skutek, który wprawdzie daje się łączyć z określonym zdarzeniem początkowym w sensie oddziaływania sprawczego, ale jest następstwem nietypowym, tj. nie występującym w kolejności zdarzeń, która charakterystyczna jest dla określonej przyczyny i przez to nie dającym się uwzględnić w ewentualnych przewidywaniach, a zarazem zależny jest w istocie od innych zdarzeń, które w zbiegu z przyczyną wyjściową jawią się jako przypadkowy zbieg okoliczności (wyrok z 18 maja 2000, III CKN 810/98, LEX nr 51363). Typowym zatem skutkiem niedołączenia do właściwych akt dowodu wpłaty raty grzywny uznać należałoby próbę jej egzekucji, a wobec jej bezskuteczności – zarządzenie wykonania następnej kary pozbawienia wolności, wydanie nakazu doprowadzenia w celu odbycia kary i jej odbycie. Takie w rezultacie niesłuszne wobec uiszczenia wszystkich rat grzywny odbycie kary stanowiłoby o szkodzie W. M. (2). Targnięcie się na własne życie daje się wprawdzie połączyć ze zdarzeniem początkowym – niedołączeniem dowodu wpłaty, ale jest zdarzeniem nietypowym – nie występuje w kolejności opisywanych zdarzeń, charakterystycznych dla niedołączenia dowodu wpłaty i przez to nie daje się uwzględnić w ewentualnych przewidywaniach. Zarazem (co już zostało przesądzone w sprawie(...)) targnięcie się W. M. (2) na własne życie miało związek z zaniechaniem kontroli jego zachowania (wymagał – ze względu na stan psychiczny – pomocy psychiatry) lub zaniechaniem odebrania mu przedmiotów mogących stanowić zagrożenie dla jego życia i zdrowia. To powiązania zachodzące między zaniechaniem tych czynności przez funkcjonariuszy Aresztu Śledczego w R., a popełnieniem samobójstwa potraktowane zostały jako spodziewane w zwykłej kolejności rzeczy,

a więc niebędące jedynie rezultatem wyjątkowego zbiegu okoliczności. Gdyby nie takie zaniechania to – można oczekiwać – nie doszłoby do samobójczego zamachu dokonanego za pomocą nieodebranego W. M. (1) przedmiotu.

Wadliwego postępowania pracownika Sądu Rejonowego w R. nie można też oceniać w kategorii nierozdzielnej współprzyczyny szkody. Konieczne jest przecież wówczas ustalenie z dużym stopniem prawdopodobieństwa istnienia wpływu każdej z nich na powstanie szkody. A takiego stopnia prawdopodobieństwa nie ma, skoro sam W. M. (1) mógł - gdyby odbierał przesyłki sądowe i komornicze – przerwać zainicjowane wskutek błędu pracownika postępowanie wykonawcze. Nie można też stwierdzić, że ów błąd stworzył warunki dla zaniechań, których dopuścili się funkcjonariusze Aresztu Śledczego w R., przez co nie można byłoby wykluczyć odpowiedzialności pozwanego w ramach normalnego związku przyczynowego. Nie można zakładać, że błąd pracownika sądowego umożliwił nieprofesjonalne zachowanie funkcjonariuszy, tj. uchybienie obowiązkowi nadzoru nad przyjmowanym do zakładu dla odbycia kary. Gdyby tak było, to każde wadliwe zachowanie funkcjonariuszy zakładu karnego byłoby następstwem wyroku skazującego na karę pozbawienia wolności.

Z powyższych względów o niezasadnej apelacji powoda Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 kpc orzekł, jak sentencji. Nie podzielił przy tym Sąd stanowiska pozwanego o przedawnionych roszczeniach powoda. Kontestacja terminu odnalezienia przez ustawową przedstawicielkę powoda wszystkich dowodów wpłat rat grzywny, a przez to terminu dowiedzenia się o osobie obowiązanej do naprawienia szkody, odwołująca się jedynie do doświadczenia życiowego, nie jest na tyle przekonująca, by podważała negatywną ocenę zarzutu przedawnienia. Ani zdziwienie co do prawie ośmioletniego zwlekania z porządkowaniem dokumentów W. M. (1), ani upatrywanie w tym braku należytej staranności nie zmienia tego, że jedyne świadectwo w tym względzie to zeznania przedstawicielki ustawowej powoda. Nie zostały one skutecznie podważone, a więc i zarzut przedawnienia nie mógł zostać uwzględniony.

Sąd odwoławczy, podobnie jak Sąd pierwszej instancji, nie obciążył małoletniego powoda kosztami prowadzącymi się do kosztów zastępstwa procesowego. Małoletni nie ma majątku przynoszącego dochód, oszczędności, a niewielkie comiesięcznie uzyskiwane środki służą codziennemu utrzymaniu. Zachodzi zatem szczególnie uzasadniony wypadek z art. 102 kpc i na jego podstawie w zw. z art. 108 § 1, art. 391 § 1 kpc, Sąd orzekł, jak w punkcie II wyroku.

Przyznanie wynagrodzenia pełnomocnikowi powoda tytułem nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu uzasadniają przepisy § 19, § 20, § 6 pkt 7, § 2 ust. 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002 r w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (tj. Dz. U. z 2013 r, poz. 461).